

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

2023
2-son

ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal

ISSN 2181-8274

Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.

Tahrir hay'ati raisi:

Sh.U.Yakubov

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari va ilg'or
texnologiyalarni tatbiq etish markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:

M.X.Esanov

Bosh muharrir:

A.T.Eshmurodov

Bosh muharrir o'rinbosari:

A.A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:

L.R.Zaripov

A.A.Dadasheva

Sh.A.Rasulov

M.M.Inagamova

S.Q.Maxsumova

S.S.Samandarova

M.Q.Sultonov

S.S.G'oziyev

O.N.Toshpulatov

Jamoatchilik kengashi a'zolari:

Q.X.Abduraxmanov

Sh.T.Qudratxo'ja

G.Sh.Rixsiyeva

Sh.S.Sirojiddinov

R.I.Xolmurodov

A.I.Toshpulatov

N.M.Jabborov

M.A.Raxmatullaev

T.Z.Teshabayev

Dizayner:

S.Musamedov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Shoira Bekchonova.

Kiber pedagogika – XXI asrda raqamli ta'lim muhiti pedagogikasi6

Jasurbek Qurbonov.

Bo'lajak o'qituvchilar tomonidan yangi pedagogik texnologiyalarni
oliy ta'limda joriy etishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati9

Munisa Ashurova.

Bo'lajak informatika o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashi
uchun muhim bo'lgan shaxsiy fazilatlar12

Jamshid Xudaykulov.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini
oshirishda interfaol metodlardan foydalanish15

Maxmuda Dexqonova.

Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda sportning o'rni va ahamiyati18

Muzaffarjon Jo'rayev.

Yangi avlod darsliklarining kognitiv va ijodiy salohiyati kasbiy
tayoqgarlikning muhim omili sifatida22

Nargiza Diyorova.

Lessons in pedagogy with modern information technology devices25

Равшанбек Мавлонов.

Педагогика назарияси ва амалиётида интеграцион ёндашувни қўллашнинг аҳамияти28

Dildora Axatova.

Abu Ali ibn Sino va Alisher Navoiy asarlari uyg'unligining ilmiy ahamiyati30

Aybek Iqilov.

Oliy ta'lim muassasalarida mathcad dasturi asosida o'qitish metodikasini shakllantirish32

Азиза Курбонова.

Умумтаълим муассасаларининг маданий-маърифий соҳасини кластерли
ёндашув асосида ривожлантириш35

Elnur Mirzayev, Rayhon Ergasheva

Geometrik shakllardan foydalanib natyurmort ishlash metodikasini takomillashtirish37

Гулбахор Ишмуродова.

Технологик таълим ўқитувчиларини тайёрлашни
Steam ёндашувлари асосида такомиллаштириш41

Nuriddin Yakubjanov.

Ma'naviy tahdidlarning milliy g'oya va jamiyat taraqqiyotiga
ta'siri va ularni bartaraf etish usullari45

Насиба Ходжаева.

Анализ некоторых результатов педагогических
исследований подготовки кадров по нанотехнологии48

Бахтиёржон Раззоқов.

Миллий хунармандчилик турлари ва уларни
ўқитишда ўқув устахоналарга қўйиладиган талаблар51

Шоҳидахон Абдурахмонова.

Бўлажак муҳандисларнинг "материалшунослик" ва "конструкция материаллар
технологияси" фанини ўқитиш асосида амалий касбий тайёргарлигини
такомиллаштириш методикаси54

Туланмирза Нишонов.

Бўлажак иктисодчи талабаларнинг касбий компетенциясини
ривожлантиришда амалий-касбий масалаларнинг методик хусусиятлари56

Moxichexra Almardonova.

Kashta sifatidagi spektral – variativligining ba'zi jihatlari61

Zafar Negmatov.

Markaziy Osiyoda "C5+1" loyihasi ahamiyati64

Нилуфар Исакулова.

Дунё динлари тарихи бўйича электрон альтернатив ўқув платформасини яратиш66

Хабиба Агалиева. Касб-хунар мактаби ўқувчиларини касбий фаолиятга тайёрлашда коммуникатив компетентликни шакллантириш муаммолари ...	150
Gulnoza narmurodova. Ingliz va o'zbek tillarida ta'ziya bildirish jarayonida etiketning o'ziga xosligi.....	153
Aziza Kobilova. Oliy ta'limda maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining innovatsion kompetentligini shakllantirish mohiyati.....	155
Ravshan Mardonov. Inson va fuqaro huquq va erkinliklari tizimida oliy ta'lim.....	159
Нурилла Юлдашев. Нахождение собственных значения оператора лапласа со смещениями в производных	163
Oybek Daminov, Namuna Yuldashova. Ways to improve the efficiency of the educational process in a modern higher technical educational institution	166
Feruz Safarov. Texnologiya darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish.....	170
Dildora Israilova. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ertaklar orqali ingliz tilini o'rganishga undash, tanqidiy fikrlashni oshirish.....	172
Shirin Shomurotova. Kimyo ta'limida didaktik o'yinli dars mashg'ulotlarining o'rni	175
Собир Эрданов, Мунира Собиржорова. Проблемы современного обучения русского языка в начальных узбекских школах.....	178
Muxiddin Norqobilov. Sport klublari ishidagi muammolar va ularni hal qilish yo'llari.....	182
Lolaxon Turayeva. Absolyut elastik to'qnashish mavzusini maple dasturiy vositasida o'qitish	184
Азиза Ғаниева. Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlarini kasбий shakllantirish йўналишлари.....	188
Lochin Zaripov. Bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida modulli ta'limning ahamiyati.....	191
Севара Хамидова. Парадоксии ўрганишнинг тарихий истикболи ва унинг терминологик хусусиятлари	194
Дилфуза Очилдиева, Замира Сапарова. Древнерусские меры длины.....	197
Жамолiddин Халилов. Ўзбекистон ривожланишининг янги bosqichida "маънавий ҳаёт тамойиллари" тушунчасининг мазмун-моҳияти ва намоён бўлиш хусусиятлари	200
Umid Eshniyozov. Ta'lim klasteri muhitida talabalarining eksperimental ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish jarayoni.....	203
Феруза Тешабоева. Методик кластер – олий та'лим самарадорлигини оширишнинг инновацион механизми сифатида	206
Shohida Mahkamova, Mastura Asadullayeva. Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	209
Durdona Ergasheva. Yashirin zakovat nazariyasi.....	212
Маъсума Мўминова. “Сув” лексемасининг дунё тилшунослигида ўрганилиши	215
Yashnarjon Jo'rayev. Avtomaktablarda va ta'lim muassasalarida avtomobil haydovchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirish	217
Nodira Mamatkulova. Sanoat korxonalarida moliyaviy barqarorlik	221
Husniddin Amrillayev. Oliy ta'lim muassasalarida virtual laboratoriyalar asosida o'quv jarayonini takomillashtirish	225
Sevara Botirova. O'smir yoshli o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlanishi xususiyatlari	228
Nurbek Umarov. Milliy dastur talablari asosida boshlang'ich ta'limda tenglamalarni o'rganishga yangicha yondashuv	231
Shohida Mahkamova. Musiqqa mashg'ulotlarida talabalarda millatlararo totuvlik hissinii shakllantirish.....	234
Baxtiyor Turdimurodov. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirish texnologiyasi	237
Farida Esanqulova. Multimedia texnologiyalaridan foydalanishning tashkiliy-pedagogik shartlari.....	241
Jaxongir Sagdullayev. Yoshlar jinoyatchiligini oldini olishning nazariy asoslari	244
Bakhtigul Isakulova. Didactic games for building critical thinking skills.....	247
Севара Хамидова. Парадоксинг лингвокультурологик таҳлили	250
Muxayyo Alikulova. Modellashtirilgan qadriyatlardan maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasini shakllantirishda foydalanish.....	253
Suhrob O'ralov. Tarix fanlarini integratsiyalashtirish tamoyili asosida o'qitishning ahamiyati.....	256
Dilnoza Urazbayeva. O'quvchilarga chet tilini o'qitishning ijtimoiy-pedagogik muammolari	259
Baxtiyor Raxmanov, Azada Imamxodjayeva, Xurshida Ubaydullayeva, Dilshod Usmonov, Botirjon Sobirov, Muxammadjon Mirzaxmedov, Shuxrat Shermatov, Zabardast Buriyev, Ibrohim Abdurahmonov. Artemizinin biosinteziga aloqador genlar asosida tuzilgan sun'iy genetik konstruksiyalarni agrobakteriyalar yordamida hayotga keltirish.....	262
Habiba Jurabekova. Shaxsning kommunikativ kompetentligi va raqamli hayot	265
Azamat Usmanov. Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi o'rni: xorijiy tajriba va milliy xususiyatlar.....	268
Ozoda Abdumuminova. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentsiyalarini kreativ yondashuvlar asosida rivojlantirish	272
Shukhrat Alikulov, Sherzod Zairov, Ravshan Ibragimov. Laboratory and industrial studies of an increasing of the permeability of the uranium formation by influencing with electricity underground leaching.....	276
Azimjon Qosimov. O'zbekistonda davlat xizmati kadrlari masalasi	281
Ирода Хамраева. Ихтисослаштирилган та'лим ташкилотлари ўқиш дарсларида ўқувчиларнинг китобхонлик ва коммуникатив	

ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJLARIGA EGA BO'LGAN O'QUVCHILAR MUSIQIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shohida Mahkamova,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Musiq ta'limi kafedrasini mudiri, dotsent;

Mastura Asadullayeva,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Musiq ta'limi kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari batafsil yoritib berilgan. Musiq o'qituvchisi o'quvchining psixologik-fiziologik imkoniyatidan kelib chiqib, musiqiy faoliyatlarni to'g'ri tanlay bilishi hamda undagi mavjud iqtidorni aniqlagan holda dars tashkil etishga yondashishi muhim hisoblanadi. Alohida ta'limga muhtoj o'quvchilarni musiq olami bilan tanishtirish orqali ular o'zbek, qardosh va xorijiy xalqlarning go'zalligi, musiq san'atini his etib, madaniyati bilan tanishadi, musiqiy did, bilim olish, ko'nikma va mahoratini oshirish kabi muhim fazilatlarni shakllantiradi.

Kalit so'zlar: alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan o'quvchilar, musiqiy did, uquv, musiqiy qobiliyat, ko'nikma, ritm, musiqiy faoliyatlar.

Аннотация

В данной статье подробно описаны специфические особенности развития музыкальных способностей учащихся с особыми образовательными потребностями. Важно подходить к организации занятий с выявлением имеющейся одаренности. Приобщая учащихся с особыми образовательными потребностями к миру музыки, они могут почувствовать красоту, музыкальное искусство узбекского, братского и зарубежного народов и познакомиться с культурой, формируя важные качества, такие как развитие музыкального вкуса, обучаемость, умения и навыки с помощью уроков музыки.

Ключевые слова: учащиеся с особыми образовательными потребностями, музыкальный вкус, обучаемость, музыкальные способности, мастерство, ритм, музыкальная деятельность.

Annotation

This article describes in detail the specific features of the development of musical abilities of students with special educational needs. It is important to approach the organization of classes by identifying the existing talent. By introducing students with special educational needs to the world of music, they can feel the beauty, Uzbek, brotherly peoples and foreign music art and getting acquainted with the culture, forming important qualities such as the development of musical taste, learning, abilities and skills with the help of music lesson activities.

Keywords: students with special educational needs, musical taste, learning, musical ability, skill, rhythm, musical activities.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarda musiq tovushlariga e'tibor keskin kamayadi. Ular sokin lirik ohanglarning ham, raqs va ritmik harakatlarning ovozigam ham befarq bo'lib qoladilar.

Ba'zi bolalarda turli xarakterli o'yinlar va qo'shiqlarni idrok etishda hissiy ko'rinishlarning yetarli emasligi kuzatiladi. Bu hissiy-irodaviy sohaning umumiy buzilishi, atrofda narsalar va hodisalarga qiziqishning zaifligi bilan bog'liq. Ammo bu ko'p jihatdan pedagogik sharoitlarning tabiatiga, xususan, maktab muassasasiga kirishdan oldin alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarni o'rab turgan musiqiy muhitga bog'liq.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarda musiqaga hissiy sezgirlik butun boshlang'ich maktab yoshida rivojlanadi. Boshlang'ich maktab yoshida, koreksion maktablarida o'qiyotganda ular musiqaga qiziqish bildiradi boshlaydilar, ular sevimli musiqiy o'yinlar, qo'shiqlar, raqs va cholg'u asarlarini rivojlantiradilar.

Ular musiqiy asarlarning hissiy tabiatini allaqachon his qila oladilar. Bu kayfiyatni harakatda, vizual material tanlashda va hokazolarda yetarli darajada yetkazishadi. Bu alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarda musiqiy o'yinlar paytida, harakatlarning tabiati e'tiborga olingan holda ifodali musiqiy asarlarning dasturiy xarakteri va musiqaning umumiy hissiy kayfiyati tasvirlarni yaratishga imkon beradi. Musiqiy harakatlarni his qilish va musiqaga munosib javob berish qobiliyatini shakllantirish ushbu bolalarning hissiy rivojlanishi, ma'lum bir his-tuyg'u madaniyatini shakllantirish uchun katta ahamiyatga ega.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarni musiqiy tarbiyalashning muhim vazifasi eshitish diqqatini rivojlantirishdir. Avvaliga ular eng oddiy va eng qisqa musiq qismlarini tinglashni mutlaqo bilmaydilar. Musiq tinglash jarayonida to'g'ri konsratsiyani ta'minlash uchun barcha holatlarda bolada mavjud bo'lgan atrofda

voqelik haqidagi g'oyalari sifati, mavjud hayotiy tajriba va obyekt ustida fikrlash tajribasi hisobga olinadi. Shu sababli, musiqiy ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarni tashqi dunyo bilan tanishtirishni tashkil etish ishlari bilan, predmetli o'yin harakatlari, musiqiy o'yinlarni shakllantirish bilan chambarchas bog'liq holda amalga oshiriladi. Shu bilan birga, tinglash, mustaqil ijro, musiqiy o'yinlar uchun taklif qilinadigan musiqiy repertuari dasturlash katta ahamiyatga ega.

Musiqi nafaqat alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning e'tiborini tortadi, balki qiziqtiradi va zavq bag'ishlaydi (bu musiqi rivojlanishi nuqtayi nazaridan, ayniqsa, muhimdir). Imkoniyati cheklangan bolalarning murakkab moddiy va ijtimoiy dunyo haqidagi eng dastlabki g'oyalarini ham sezilarli darajada boyitadi, uni o'rab turgan atrofga hissiy jihatdan rang beradi [1, 15].

Musiqiy ta'lim jarayonida bolalarning ohangdor tem-bri (tovush balandligi), dinamik, ritmik eshitishini rivoj-lantirishga muhim o'rin beriladi. Alohida ta'lim ehti-yojariga ega bo'lgan o'quvchilar e'tiborini turli cholg'u asboblari (fortepiano, nay, bolalar garmonikasi, gloken-spiel va boshqalar) ovozig qaratadi, bolalar, hayvonlar va boshqalarning ovozini farqlashga o'rgatiladi. Musiqi tinglashga o'rgatish orqali bolalarni idrok etishga, tovush-ning ba'zi sifatlarini (balandligi, davomiyligi) farqlash, tovushlarning balandligi, hajmi, davomiyligidagi o'zgar-ishlarni ushlashga o'rgatiladi. Bolalarga tovushlarning fazoviy sifatlarini qanday ajratish mumkinligi (tovushlarn-ing takrorlanish tezligi, temp) ko'rsatiladi, ular eng oddiy ritmik naqshlar bilan tanishadilar.

Turli xarakterli musiqiy asarlar bilan tanishishda bo-lalarning e'tibori musiqaning ma'lum bir xakteri, kayfi-yati unda qo'llaniladigan ifoda vositalariga bog'liqligiga qaratiladi. Masalan, marsh musiqasining quvnoq tabia-ti tovushning balandligi, ritmi, zarbaning kuchiga urg'u berish va hokazolarga bog'liq bo'lib, ularda asta-sekin qo'shiq va marsh musiqasini farqlash qobiliyati rivojlan-a-di. Imkoniyati cheklangan maktab o'quvchilarida ritmik eshitishning qo'pol rivojlanmaganligi kuzatiladi. Ular hatto ikki choraklik o'lehdodagi eng elementar pulsatsi-yani ham eshitmaydilar, bu ularning kuylash sifatiga va musiqaga nisbatan harakatlariga ta'sir qiladi. O'rganish-ning eng boshida ular uchun musiqi va harakatlar ritmi o'rtasida tarqoqlik mavjud, ya'ni ular o'z harakatlarini musiqi bilan muvofiqlashtira olmaydilar, kuylashni yoki kuyning oxiri bilan birga harakat qilishni bilmaydilar.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarda qo'shiq aytish qobiliyatini rivojlantirish muhim vazifa sanaladi. Ma'lumki, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning ovozlari ko'p hollarda juda dissonans ohangga ega: ular ko'pincha burun orqali gapirishadi, monotonda, ovoz xirildoq, modulyatsiyalanmagan bo'la-di. Nafas olish notekis, intervalgacha to'liqlik yetarli emas. Shuning uchun musiqi darslari ularning ovozini rivojlan-tirishda ham, nutqini ravonlashtirishda ham muhimdir.

Qo'shiq aytish jarayonida bolalar nutqi ma'lum bir ritmik tashkilotga ega bo'ladi, o'z vaqtida almashish, iboradan iboraga o'tish va hokazo. Hatto she'riy matnlarni katta qiyinchilik bilan takrorlaydigan bolalar ham qo'shiq kuylash bilan shug'ullana oladilar.

Ijrochilik mahoratini rivojlantirish bo'yicha korrek-sion ishlar jarayonida imkoniyati cheklangan maktab o'quvchilarining eshitishlari, ohangdor ovozda ifodali qo'shiq aytish imkoniyati, shuningdek, mustaqil nutqning ifodaliligi sezilarli darajada rivojlanadi. Nutqning musiqiy harakat qobiliyatlar holati ham sezilarli darajada yaxshi-lanadi: maxsus mashqlar, bo'g'inlar, individual so'zlar bilan ritmik qo'shiq aytish, alohida iboralarni kuylash va boshqalar bunga ko'proq yordam beradi [2, 22].

Bolalarning estetik rivojlanishi, shuningdek, nutqdagi kamchiliklarni tuzatish, motor sohasi, musiqadagi harakat-lar jarayonida ularning fazoviy mo'ljal olishi yaxshilana-di, ovoz balandligi ortadi, aniqroq bo'ladi va hokazo.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ritmik mashqlar harakat-lar holatini to'g'irlashga, harakatlarni muvofiqlashtirishni rivojlantirishga yordam beradi va harakatlarning bir turi-dan boshqasiga o'tish imkonini beradi.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarn-ing shaxslararo munosabatlariga sezilarli ta'sir qiladi: ularda do'stlik tuyg'usi rivojlanadi, tengdoshlari bilan muloqot munosabatlari yaxshilanadi.

Maktabgacha tarbiya davrining oxiriga kelib, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar musiqani zavq bilan tinglashadi, ularning sevimli qo'shiqlari, raqslari bor; ular musiqali o'yinlarni o'ynashni, musiqaning tabi-atiga mos ravishda musiqiy o'yin tasvirlarini yaratishni va hokazolarni yaxshi ko'radilar, ularda musiqiy eshitishning barcha turlari sezilarli darajada yaxshilana boradi, ritm va uyg'unlik hissi rivojlana boshlaydi.

Musiqi tinglash orqali o'quvchilar xalq og'zaki ijo-di, mumtoz va zamonaviy musiqi asarlarining tushunishi mumkin bo'lgan badiiy namunalari bilan tanishadilar; musiqi tovushiga adekvat hissiy munosabatda bo'lishni o'rganadilar, musiqi orqali yaxshi kayfiyatni his qiladilar. Shu bilan birga, musiqi tinglash orqali atrof-muhit obyekt-lari va hodisalari bilan bog'lash qobiliyati shakllantirila-di, musiqiy harakat vositalari bilan tanishadilar, musiqani mazmunli idrok etish qobiliyati rivojlanadi, estetik tuyg'u va kechinmalarni shakllantirish, musiqaga o'z munosaba-tini bildirishga o'rganishadi.

Musiqiy repertuari tanlashda musiqi alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning o'ziga xos in-dividual xususiyatlarini hisobga oladi. Alohida ta'lim eh-tiyojariga ega bo'lgan o'quvchilar uchun hajmi kichik va mazmuni bo'yicha kirish mumkin bo'lgan musiqi va qo'shiqlarni tanlash yaxshidir. Ushbu asarlarning musiqiy tasvirlari yorqin, aniq va tushunarli bo'lishi kerak.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarn-ing musiqiy asarlarni idrok etishi yaxshilangani sari ting-lash uchun musiqi material murakkablashadi, asarlar

hajmi oshadi, ularning ritmik tuzilishi murakkablashadi. Imkoniyati cheklangan maktab o'quvchilari bilan ishlashda ular ko'pincha tanish musiqa materialiga murojaat qilishadi, chunki tanish musiqani idrok etgandagina zavqlanish hissi, u yoki bu asarni qayta-qayta tinglash istagi paydo bo'ladi.

Musiqa tinglash bo'yicha ishlarni tashkil etishda muhim nuqta – tayyorgarlik ishlaridir. Imkoniyati cheklangan maktab o'quvchilari bilan har doim maxsus tayyorgarlik ishlari olib boriladi, bunda musiqa o'qituvchisi musiqiy asarni eshitish paytida musiqiy o'yinning tabiatiga tegishli bo'lgan predmetlarni taqdim etishlari mumkin.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning obyektiv va o'yin harakatlarining juda past darajasini hisobga olgan holda, ularni tinglashdan oldin birga o'ynash, o'yinchoqlarni ko'zdan kechirish, ma'lum narsalarning maqsadi, hayvonlarning o'ziga xos xususiyatlari yoki odatlari haqida gapirish kerak (bunday narsalarni tanlash musiqa dasturi bilan belgilanadi). Dastlab ularga o'yinchoq toychoq va mushuk beriladi, ular bilan bolalar o'ynaydi, ularning ovozigaga taqlid qiladi. O'yinchoqlar bilan harakatlar tasviriy bo'lishi kerak: toychoq yuguradi, mushuk aylanadi va hokazo [3, 25].

Syujetli-rolli musiqiy harakatlar orqali musiqiy asarlardan lavhalar birgalikda bajariladi:

- Bizda qanday mushuklar bor?
- Mehribon mushuklar.
- Panjalari yumshoq, mushukchalar oyoqlarining uchida jimgina yuradi, yurganda umuman tovushi eshitilmaydi.
- Mushukchalar qanday tovush chiqaradi?

– Murr-murr.

Barakalla, mushukchalar...

Barcha bolalar rolga va o'sha vaziyatga ma'lum darajada kirganlarida musiqa o'qituvchisi o'ynashni va qo'shiq aytishni boshlaydi (o'yin musiqiy hamrohlik bilan davom etadi). Keyin ular xuddi shunday "Tulpor" o'yinini o'ynashadi.

Bunday o'yinlardan keyin musiqiy o'yinlarni idrok etishning mazmunlilik darajasi sezilarli darajada oshadi. Bolalar kuyning ovozini tinglashadi. Ongli tinglash, ayniqsa, bolalarga quvnoq, o'ynoqi tasvirni tanlash vazifasi berilgan hollarda rivojlanadi. Musiqa o'qituvchisi bolalarga o'girilib: "Endi sizlar uchun kimni o'ynashimni ko'rib, eshitasizlar? Bu kimning musiqasi? Kim haqida gapirayotganini topib aytasiz. Keyin birgalikda o'ynaymiz. Bolalar kattalarga taqlid qilish uchun harakatlar qilishni faqat o'rganishning dastlabki bosqichlarida o'zlashtiradilar. Keyin eslab qoladilar va musiqaga qarab tanlaydilar [4, 15].

Demak, musiqa o'qituvchisining vazifasi alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarda, avvalo, o'yinchoqqa nisbatan ijobiy munosabatni, so'ngra o'yin obrazini shakllantirish, ya'ni musiqiy asarda tilga olingan personajga aylanish imkoniyatini berishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilar bilan musiqa darslarini tashkil etish hamda musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda musiqa o'qituvchisi o'quvchilarning o'ziga xos psixologik-fiziologik imkoniyatlarini hisobga olgan holda faoliyat olib borishlari ularning har tomonlama rivojlanishlari uchun katta hissa qo'shadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M.Asadullayeva. Imkoniyati cheklangan bolalarning umumiy rivojlanishida musiqaning ahamiyati. Academic Research in Educational Sciences, 3(9), 361–365-b.
2. M.Asadullayeva. Maktab yoshidagi bolalarda ovoz rejimi va gigiyenasi. – Maktab va hayot, Maxsus son. – №2. – 22-b.
3. M.Asadullayeva. Musiqa va musiqiy ritmik harakatlar yordamida davolashning qisqacha tarixi. Research and publicational (respublika ilmiy-uslubiy jurnal). – 25-b.
4. M.Asadullayeva. Hasanxo'ja Nisoriyning musiqa san'atiga doir qarashlari. Гармонично развитое поколение-условие стабильного развития Республики Узбекистан. – Т., 2020. – №9. – 15-b.

